

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

CERVERA DEL MAESTRAT

EL BAIX MAESTRAT

ACADEMIA
VALENCIANA
DE LA LLINGÜA

AJUNTAMENT DE
CERVERA DEL MAESTRAT

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECU I TEXT
Casto Sorlí Moliner

GRAFISME
Esperança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Cervera del Maestrat, 188

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 96 387 40 23
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Cervera del Maestrat

ISBN: 978-84-482-5910-5

Depòsit legal: V-585-2014

Impressió: gràfiques **vimar**
Ajuntament de Sagunt • Tel. 96 192 43 30 • Espanya • València

www.avl.gva.es

CERVERA DEL MAESTRAT

Cervera del Maestrat, que presenta una orografia molt irregular, està situat enmig de la serra de la Valldàngel i les Talaies d'Alcalà. El terme municipal, de 93,2 km², és pràcticament poligonal, i limita al nord amb Traiguera i Sant Jordi; a l'oest, amb la Jana, Sant Mateu i la Salzadella; al sud, amb Santa Magdalena de Polpís, i a l'est, amb Peníscola i Càlig.

Malgrat les característiques orogràfiques, les cotes són poc significatives: destaquen la mola dels Revoltos (633 m), la Xirivella (513 m), la coroneta del Calbo (516 m) i la mola d'Eixaudí (481 m). La rambla de Cervera creua el terme de nord-oest a nord-est i és drenada per desenes de barrancs que arrepleguen les aigües de les plogudes: barranc de Sant Mateu, de la Torn, de l'Alba, d'Alifrago, Fondo, etc.

Al llarg del segle XX hi ha hagut una clara tendència al despoblament, i s'ha passat dels 2.500 habitants de principis del segle XX als 716 habitants en l'actualitat. Estes són algunes de les causes: la Guerra Civil, l'orografia i la infertilitat del terreny, les gelades, la fil·loxera i les crisis agràries i l'escassa promoció laboral.

La història del nucli actual de població es remunta a temps dels musulmans. No obstant això, l'ocupació del cim de la muntanya ja s'havia fet efectiva segles abans, motivada per la ubicació estratègica. El castell, construït entre els segles X i XI, va ser durant segles el nucli d'explotació, de poblament i de defensa. També va donar lloc al districte comarcal durant la reconquesta cristiana.

A més del castell i del nucli de cases que l'envoltaven, la població local habitava i explotava diverses alqueries i terres del terme, com bé indica la toponímia i la documentació, com ara Eixaudí, Almassul, Alcaria, Comunyer, Alcamer, Xerer, Benimader, etc.

Charbayra és la denominació documentada de l'època musulmana. Este topònim es va llatinitzar en *Cervaria* i va passar al romanç com a *Cervera*. A finals del segle XIX trobem la primera referència a la denominació *Cervera del Maestre*; es tracta, molt probablement, d'una imposició administrativa per motius burocràtics, una vegada fetes les divisions provincials.

Al segle XIII, després d'anys de civilització islàmica, es produïren les capitulacions dels musulmans locals en favor dels nous colons cristians (1233). Fra Hug de Fullalquer, mestre de l'Hospital, prengué possessió de la fortalesa en nom del rei Jaume I l'any 1235, data de la primera carta pobla. De l'any 1249 és la segona carta pobla, atorgada per tal d'atraure nous pobladors. L'any 1319, Cervera passava a mans del nou Orde de Montesa, i el 1587, a mans reials. La rellevància geopolítica del municipi,

especialment del castell, comença a minvar en l'Edat Mitjana amb l'Orde de Montesa, cosa que es notarà en el progressiu abandonament del castell i en l'economia local.

Durant la Guerra de la Unió (segle XIV), tots els pobles de l'Orde de Montesa es rebel·laren contra esta, que era un dels pilars de la monarquia, a excepció de Cervera, que s'hi va mantindre fidel. Però durant les Germanies (1520-22) Cervera, juntament amb altres municipis de la comarca, es rebel·là contra la Corona. Durant la Guerra de Successió, Cervera va prendre partit per l'arxiduc Carles d'Àustria. Després de la derrota austriacista, el rei Felip V va ordenar la demolició parcial de diversos castells i fortaleses no fidels, però el castell de Cervera ja presentava un mal estat de conservació.

L'economia local s'ha fonamentat des de temps remots en la ramaderia i en l'agricultura. La primera ha sigut vital en l'economia i en la societat local; d'ací prové la nombrosa presència de masos, corrals i corralisses, caminassos i mallades, basses, aljubs, pous i abeuradors, zones comunals i deveses. Açò explica, en certa manera, la importància de la llana exportada des del Maestrat als mercats italians, especialment, durant l'Edat Mitjana. Més diversificada ha estat la producció agrícola al llarg del temps: cereals, oli, vinya, garrofa, figa, ametla i xicotets horts per a cultivar hortalisses i varietats fruitals. La indústria, en canvi, ha tingut menys importància: molins d'oli, fàbriques d'aiguardent, rajolerias, mines d'argila i marbre. Actualment, però, hi ha un predomini dels sectors de servicis i de la construcció (80%).

Cervera disposa d'un variat patrimoni. A més de nombrosos jaciments arqueològics, cal destacar el nucli urbà en conjunt, el patrimoni de pedra en sec (barraques, abancalaments, etc.), un centenar de masos i corrals, la vil·la rural romana del Mas d'Aragó, el molí de l'Oli i la torre annexa, l'ermita de Sant Sebastià, les fonts de la Cerverola i de Sant Vicent, la sènia dels Pericans (o dels Divinos), la galeria d'art contemporani de la Casa del Drac, diverses obres de Daniel Chillida (retaulista) i d'Agustín Ballester (escultor), etc.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Alts del Pastor	la Mola (d'Eixaudí)
Avenc d'Alifrago	la Mola (dels Revoltos)
Cavallos	la Moleta
Cingles de la Picossa	la Picossa
Coll de Culon	Lloma de Figueros
Coll de la Font	lo Colomer
Coll de March	lo Tossal
Coll del Rei	Pedra Alta
Coll Gros	Pla de les Moletes
Coll Negre	Roca de l'Hedra
Collet dels Morts	Roca del Quixal
Colls del Flare Mercé	Roca Nàsia
Coroneta del Calbo	Serra de la Valldàngel
Cova de la Garrofera	Serra Grossa
Cova del Ferrer	Tossal del Senyor
Cova del Triangle	

Hidrografia natural

Barranc d'Almassul	Barranc de Teba
Barranc de Folch	Barranc de Xancarrí
Barranc de l'Alba	Barranc del Comunyer
Barranc de l'Escampat	Barranc del Forat
Barranc de l'Hedra	Barranc del Malentiu
Barranc de la Font de la Caramela	Barranc del Mas (o d'Alifrago)
Barranc de la Garrotxa	Barranc del Mas d'en Folch
Barranc de la Mola	Barranc del Molí
Barranc de la Rent	Barranc del Pou d'Oriol
Barranc de la Torn	Barranc del Replaniàs
Barranc de la Vall	Barranc del Tormo
Barranc de les Bassoles	Barranc dels Atans
Barranc de les Llobateres	Barranc dels Forats
Barranc de les Moletes	Barranc Fondo
Barranc de les Navàries	Barranquet de la Mare de Déu
Barranc de les Rases	Bassa de la Foieta del Sac
Barranc de Sant Mateu	Bassa del Pinello
	Cocó de l'Ordriàs

Cocó de la Roca Nàsia
Codines del Barranc de la Torn
Font de Gasparet
Font de la Caramela
Font de la Cerverola

Font de la Roca
Font de Sant Vicent
Fontanella del Reguer
Rambla de Cervera (o Riu Sec)
Ull del Bou

Hidrografia artificial

Aljub d'en Sorolla
Aljub de la Llacuna
Aljub de Roveres
Bassa Blanca
Bassa d'en Prunyonosa
Bassa de la Perdigona
Bassa de la Rajoleria
Bassa del Mas d'en Costa
Bassa Nova
Basseta del Mas d'en Blaus
Basseta dels Horts
Cisterna del Romeral
Pou d'Eixaudí
Pou d'en Martí
Pou d'Oriol
Pou de Canelles
Pou de Corroquí
Pou de la Biot
Pou de la Figuera
Pou de la Perdiguera

Pou de la Roca
Pou de la Torre
Pou de les Planetes
Pou de Xirosa
Pou del Canyo
Pou del Malentiu
Pou Donat
Pou Nou
Pou Salat
Sénia d'Anselm
Sénia de Joaquina Sac
Sénia de Paco Espejo
Sénia de Pepe Campos
Sénia de Salvador Mestricó
Sénia de Toledo
Sénia del Pelat
Sénia del Reguer
Sénia del Roig
Sénia dels Pericans

PARTIDES I PARATGES

Partides

Alifrago
Bancal Roig
Benitxurri
Canelles
Eixaudí
Embarrot
Embobico

en Prunyonosa
Endècim
Enfardell
Enquissot
Entabart
l'Alboreda
l'Almassul

l'Alqueria
l'Àngel
l'Ardolig
l'Argirap
l'Artiga
l'Aumatxe
l'Ereta de la Vila
l'Escampat
l'Esgarrat
l'Illa
l'Olivereta
l'Ombria de Pardals
l'Ordiàs
l'Ullal
la Basseta
la Cabrera
la Can Simó
la Caseta d'Esbrí
la Cerverola
la Cogullada
la Cova del Burgar
la Creveta
la Curolla
la Fea
la Foia del Bou
la Foieta
la Font de la Roca
la Garrotxa
la Llacuna
la Llaude
la Manóia
la Mare de Déu
la Martina
la Morera
la Niola
la Pallaresa
la Pedra Alta
la Pedradolça
la Pedralta
la Perdigona
la Perdiguera

la Polida
la Poüla
la Rent
la Rourera
la Serra de l'Espinal
la Serrada
la Servereta
la Setzena
la Solà
la Somada
la Sorlina
la Torre
la Vall
la Volta
la Xirivella
les Basses
les Bassoles
les Clapisses
les Cometes
les Coves Roges
les Forques
les Gleves
les Llobateres
les Llomes
les Mallades
les Masades
les Navàries
les Rases
les Rotes
les Serrades
lo Bancalàs
lo Barranc
lo Bovalar
lo Camí de la Jana
lo Camí de Sant Mateu
lo Campàs
lo Canyo
lo Cap de Nos
lo Carrascal
lo Coll dels Flares
lo Comunyer

lo Conillet
lo Covilar
lo Fardatxo
lo Figueralet
lo Jubalany
lo Malentiu
lo Mas d'Ambor
lo Mas d'en Costa
lo Mas d'en Folch
lo Mas d'en Jordà
lo Mas de l'Aller
lo Mas de la Lloba
lo Mas de la Quixala
lo Mas de na Bonjorn
lo Mas de Veguer
lo Maset
lo Molló
lo Nogueràs
lo Pasqualino
lo Perxet
lo Pinello
lo Pla
lo Pla de Serveres
lo Pla Raqué
lo Pla Roig
lo Poatx
lo Pou d'en Martí
lo Pou d'Oriol
lo Pou de Canet

lo Pou de la Figuera
lo Pou de la Negral
lo Reguer
lo Replaniàs
lo Romeral
lo Terrafort
lo Tormo
los Ambors
los Atans
los Castellanets
los Cignonets
los Clots
los Colls
los Escopetins
los Forats
los Màrgens
los Masos
los Pous
los Rebolcadors
los Revoltos
los Terrers
Matamoros
Paretes
Roveres
Teba
Terra Campana
Verdiell
Vilaret
Xirosa

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Caseta d'Anselm
Cervera del Maestre
Corral d'Ambert
Corral d'Anselm
Corral de Bayarri
Corral de Benjamí

Corral de Castellés
Corral de Francisco de
Constantino
Corral de Gamon
Corral de l'Alcoià
Corral de la Blasca

Corral de la Clapissa
Corral de la Fea
Corral de la Marcel·la
Corral de la Perdiguera
Corral de Miguel Ibáñez
Corral de Pasqualino
Corral de Saragossà
Corral de Sildo
Corral de Tabola
Corral de Tomàs Llorenç
Corral de Vinarosso
Corral del Catxo
Corral del Coll de la Bassa
Corral del Gaspatxer
Corral del Llarg
Corral del Mestricó
Corral del Replaniàs
Corral del Terrafort
Corral dels Capellans
Corral dels Notaris
Corral dels Ratats
Corrals dels Constantinos
Mas d'Anselm
Mas d'Aragó
Mas d'Eixaudí
Mas d'en Benito Valentí

Mas d'en Folch
Mas d'en Losco
Mas d'en Pere
Mas d'en Ramon
Mas de Doret
Mas de l'Allero
Mas de l'Antolina
Mas de la Font
Mas de la Gargalla
Mas de la Pallaresa
Mas de la Viuda
Mas de les Bassoles
Mas de Patxon
Mas de Veguer
Mas de Ventura
Mas del Comunyer
Mas del Tormo
Mas dels Mesquissos
Mas Nou d'Eixaudí
Maset de Sència
Parança de Cap-roig
Parança de Matxaco
Parança de Mílio
Parança del Moreno
Quatre Vents (o Quatro Vientos)
Xirosa

Vies de comunicació

Camí d'Eixaudí
Camí de Canelles
Camí de Cervera a Càlig
Camí de Cervera a Peníscola
Camí de l'Illa
Camí de la Font de la Roca
Camí de la Font de la Salut
Camí de la Jana
Camí de la Llacuna
Camí de la Mare de Déu
Camí de la Pallaresa
Camí de la Perdiguera

Camí de la Perdiguera
Camí de les Basses
Camí de les Bassoles
Camí de les Rotes
Camí de Morella
Camí de Sant Mateu
Camí del Canyo
Camí del Pou d'en Martí
Camí del Pou de Canet
Camí dels Abellers
Camí dels Clots
Camí dels Ullals

Camí Vell de Cervera a Sant
Jordi
Caminàs de les Bassoles a la
Bassa Blanca
Caminàs dels Abellers a les
Masades

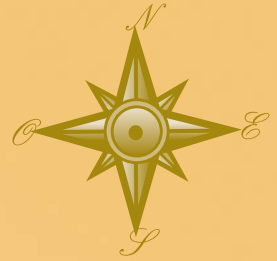
Carretera de Benicarló
Carretera de Sant Jordi
Carretera de Sant Mateu
Pont de Baix
Pont de Dalt
Pont de la Faia

Altres llocs d'interés

Carrasca d'Eixaudí
Ermita de la Mare de Déu del
Carme
Granja d'Alfons
Granja d'Antoni Júlia
Granja de Lluch
Granja de Querino
Granja de Ramir

Granja de Vinarosso
l'Argila
la Mina
Molí de l'Oli
Molló
Molló dels Clapissos
Refugi

Partides i paratges

TERME DE TRAIQUERA

TERME DE LA JANA

TERME DE SANT JORDI

TERME DE
SANT MATEU

TERME DE CÀLIG

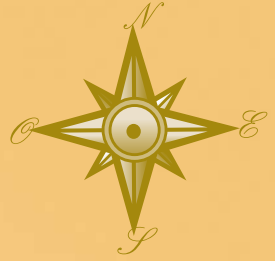
TERME DE LA
SAIZADELLA

TERME DE SANTA MAGDALENA DE POLPÍS

TERME DE PENÍSCOLA

Presència humana

TERME DE TRAIQUERA

TERME DE LA JANA

TERME DE SANT JORDI

TERME DE CÀLIG

TERME DE SANT MATEU

TERME DE LA SALZADELLA

TERME DE SANTA MAGDALENA DE POLPÍS

TERME DE PENÍSCOLA

